

בפרשת השבוע כותבת התורה על היום השמיני, בו הקריבו קורבנות רבים, ומפרטת את דרך הקרבתם (ט, יט - כ): "וְאֵת־הַחֲלִיבִים מִן־הַשֹּׁר וּמִן־הָאֵלֵל קָאֵלְיָה וְהַמִּכְסָּה וְהַפִּלִית וְיִתְּרָת הַכֶּבֶד. וַיִּשְׂמוּ אֶת־הַחֲלִיבִים עַל־הַחֲזֹת וַיִּקְטֹר הַחֲלִיבִים הַמִּזְבֵּחַה". על איזה חלב התורה מדברת בפסוקים אלו? **רש"י** (שם) סבר, שהכוונה דווקא לחלב המכסה את הקרב (= שומני הבטן). **הרמב"ן** חלק וסבר, שאין סיבה להקריב דווקא חלב זה, ומשום כך פירש שהקריבו את כל החלבים, שכן כל חלב מכסה משהו בגוף הבהמה. ובלשונו: "והמכסה: חלב המכסה את הקרב. לשון רש"י. ואינו נכון בעיני, כי למה יזכיר החלב הזה ולא יזכיר החלבים האחרים. אבל על דעתי, "המכסה" שם לכולם, כי כל חלב שיקרב לגבי המזבח הוא מכסה, כי האחד חלב המכסה את הקרב, והשני כל החלב אשר על הקרב, וגם הוא מכסה, והחלב אשר על הכליות יכסה עליהן, וכן אשר על הכסלים, וכמו שאמרו (חולין צג ע"א) חלב שהבשר חופה אותו מותר, שעל הכסלים אמר רחמנא ולא שבתוך הכסלים."

בעקבות התורה המזכירה הקרבת בשר הקורבנות, נעסוק השבוע בהלכות בשר בחלב, ובשאלות מה דין בשר שבושל בכלי חלבי, ומה דין הכלי, תוך התייחסות למקרה שבו הכלי בין יומו או הכלי אינו בין יומו. כמו כן, נעסוק בשאלה מה הדין כאשר מערבבים בכף חלבית מאכל בשרי, וכיצד יש לשער את כמות המאכל האסור שנבלע בתבשיל. יש להעיר הערה שהזכרנו פעמים רבות כאשר עסקנו בנושאים קשורים, שהדין מניח שכל הכלים בזמן הזה בולעים את המאכלים שבושלו בהם, הנחה לא פשוטה בכלל.

### כלי בן יומו

הגמרא במסכת חולין (צז ע"ב) כותבת, שכדי שאיסור יתבטל בהיתר ולא יאסור אותו, צריך שכמות ההיתר תהיה פי שישים מהאיסור. אמנם, דין זה לא נכון בכל המקרים ויש מהם שצריך שיהיה פי מאה או מאתיים מהאיסור, מכל מקום בבשר בחלב יש צורך בפי שישים, וכאשר מדובר בחתיכת מאכל חלבי הנופלת לתוך חתיכות בשר (או להפך), לרוב קל לחשב כמה יש בחתיכת החלב ביחס לבשר. דנו הראשונים, מה הדין כאשר בישלו מאכל חלבי בכלי בשרי, כמה בשר נפלט מדפנות הכלי:

א. **ספר התרומה** (ס' מח) **והרשב"א** (הארוך ד, א) סברו, שבמקרה זה תולים כאילו כל האוכל הנמצא בדפנות הקדירה נבלע במאכל שהתבשל בה, כך שצריך פי שישים במאכל כנגד הבלוע בקדירה. ראייה הביאו מהגמרא במסכת חולין (צז ע"ב) הכותבת שבמקרה בו בישלו כחל (דהיינו עטיני פרה) בבשר, לא מחשבים כמה מהחלב נבלע בבשר, שכן לא באמת ניתן לדעת כמה נפלט, אלא דנים כאילו כל החלב נבלע בבשר. הוא הדין בבישול בקדירה, שלא יודעים לשער כמה נפלט, ולכן תולים שהכל נפלט.

ב. **האורחות חיים** (איסורי מאכלות, אות יג) חלק וסבר, שכאשר הגמרא כותבת שמשערים בכולו, הכוונה דווקא למקרה בו נפלט חלב מכחל, או לדברים שאסורים בעצמותם כמו בשר לא כשר. אך בשאר איסורים, כמו בשר שנבלע בחלב, יש להעריך (פחות או יותר) כמה נפלט. ונימק שהייחודיות בכחל הוא, שלמרות שחלק מהכחל עשוי מבשר (= העטינים ממש), בכל זאת כאשר הכחל נופל לבשר, מתייחסים לכל הכחל כחלב, כולל החלק 'הבשרי' שבו. לכן החמירו בו על פני שאר האיסורים. ובלשונו:

"ובכל מה שהוא היתר, דומיא דכחל כגון לב וכבד משערין במאי דנפק מיניה לפי אומדן הדעת, ולא בעינן בדידיה, דדווקא בכחל משערין בדידיה, משום דעשוהו כחתיכת נבלה, אבל בעלמא לא, וכן דעת הבעל העיטור ז"ל, אבל הבעל התרומה ז"ל כתב דבכולן משערין בדידיה, דמאי דנפק מיניה לא ידעין, וכן דעת הרב דוד בר לוי."

ג. **הרב יום טוב פלכו** (אורחות חיים שם) בגישה המקילה ביותר כתב, שלא משנה איזה מאכל נבלע בכלי, בכל זאת משערים כמה נפלט ממנו, ועל בסיס זה בודקים האם יש כנגדו שישים במאכל. לטענתו, כאשר הגמרא כותבת שבכחל משערים כנגד כולו, הכוונה לכחל עצמו, שכאשר הוא בא במגע עם מאכל אחר, אז תולים כאילו כל הטעמים עברו ממאכל למאכל. ונימק בטעם ההיתר, שכלי אפשר להגעילו מהאיסור הבלוע בתוכו, דבר שמוכיח שיש מקום להקל בכלים על פני בליעת אוכל באוכל.

### שאינו בן יומו

להלכה פסקו **השולחן ערוך והרמ"א** (יו"ד צג, א) כדעת הרשב"א, שכאשר בישלו מאכל בשרי בכלי חלבי, משערים כאילו כל הבלוע בדפנות הכלי נפלט למאכל, וכן מתייחסים לכל הדפנות כאילו הן בלועות בחלב. ההשלכה לכך תהיה, שבסירים ביתיים, כמעט תמיד המאכל בכלי ייאסר, שכן כדי שהמאכל בכלי יהיה פי שישים מהבלוע בדפנותיו צריך סיר גדול למדי<sup>1</sup>. כמו כן, תמיד הכלי ייטרף ויצטרך לעבור הגעלה, שכן גם דפנות הכלי החלבי בלוע בבשר, ובהן בוודאי אין פי שישים חלב מבשר.

אמנם, דין זה נכון כאשר המאכל בן יומו. הגמרא במסכת עבודה זרה (עה ע"ב) כותבת, שכאשר הכלי אינו בן יומו, דהיינו עברו עשרים וארבע שעות מאז שנבלע בו המאכל, הטעם שנבלע בו נפגם. השלכה לכך, שלמרות שלכתחילה אסור לבשל בו מאכל בשרי (אם מדובר בכלי חלבי), בדיעבד אם בישלו בו, המאכל אינו נאסר. לכאורה, גם הסיר אמור להיות מותר, ובדומה למאכל, אך בכל זאת כותבת הגמרא (שם, עו ע"א) שהסיר נטרף, גזירה שמא יבואו לבשל בכלי שהמאכל בו לא נפגם.

מדוע אסרו את הקדירה, גזירה שמא יבואו לבשל בקדירה בת יומה, ולא אסרו מאותה סיבה את המאכל, גזירה שמא יבואו לבשל בשר בכלי חלבי בן יומו? **התוספות** (ד"ה מאן) כתבו, שיש יותר מקום לגזור על הקדירה, שכן למרות שבשעה שנבלע הבשר בכלי החלבי ואסר אותה, הטעם החלבי כבר היה פגום, בכל זאת בתחילה, הטעם החלבי שנבלע בה היה טעם טוב, שאינו פגום. מה שאין כן כאשר המאכלים התערבבו, שהתערבבו אך ורק בשעה בו היו פגומים, ויש יותר מקום להקל בדינם.

<sup>1</sup> יש להעיר, שנחלקו הראשונים, האם ניתן לסמוך על טעימת גוי כדי להכשיר את המאכל. כאשר לדעת הרמב"ם, ובעקבותיו השולחן ערוך, טעימת גוי קודמת לשאלה האם יש פי שישים במאכל ההיתר כנגד מאכל האיסור, כך שבפשטות לשיטתם ניתן לתת לגוי לבדוק האם אכן הטעם הבלוע בסיר נתן טעם במאכל. אמנם למעשה, גם רבים מהספרדים נוהגים כדעת הרמ"א, שבזמן הזה לא סומכים על טעימת גוי, ותמיד יש לשער בשישים, ורק בשעת הדחק הקל הרב עובדיה לסמוך על טעימת גוי (ובניגוד לדעת הבן איש חי והרב אליהו).

## מאכל פרווה בחלב

נמצא, שלכתחילה אין לבשל מאכל בשרי בכלי חלבי שאינו בן יומו, אך בדיעבד, במקרה בו בישלו, המאכל מותר. כפי שראינו בעבר (ורא שנה ז') ונראה השבוע בקצרה, נחלקו הראשונים בעקבות הגמרא במסכת פסחים הכותבת שדגים שעלו בקערה בה בושל בשר מותר לאוכלם עם כותח (דהיינו עם חלב), האם יהיה מותר לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי, על מנת לאוכלו עם חלב:

א. **הריב"ן** (תוספות ד"ה הלכתא) פירש בשם **רש"י**, שכאשר מאכל פרווה בושל בכלי שבושל בו בשר, אין לאוכלו עם חלב. משום כך כאשר בא מעשה לידו בביצים שהתבשלו בכלי חלבי, אסר לעשות מהן פשטית בשר. להבנתו, הגמרא משתמשת בלשון דגים 'שעלו בקערה', כדי להורות שדווקא כאשר הם הונחו בקערה מותר לאוכלם בחלב, אבל אם בושלו בה, לא.

ב. **הרמב"ם** (מאכלות אסורות ט, כג) **והר"ן** (חולין מ ע"ב ד"ה ושמואל) חלקו וסברו, שמותר לאכול מאכל חלבי, עם מאכל פרווה שבושל בכלי בשרי. הסיבה לכך, שהטעם הבשרי הנפלט מהסיר ונבלע במאכל הפרווה, הוא רק נ"ט בר נ"ט, דהיינו נותן טעם בנו של נותן טעם, שכן הוא לא קיבל טעם ישירות מהבשר, אלא מבנו של הבשר, דהיינו הסיר או המחבת - ואין לאסור חלב עימו.

ג. **הרא"ש** (ח, כט) בגישה ביניים וממוצעת, סבר שיש לחלק באופן שבו הוכנו הדגים בקערה הבשרית (או החלבית). אם הדגים בושלו בקערה, מותר לאוכלם עם חלב וכדעת הרמב"ם, שכן הטעם העובר לדגים מהקערה נבלע קודם במים בהם בושלו הדגים. אך אם הדגים נצלו בקערה בשרית, אין לאוכלם בחלב, שכן במקרה זה הדג מונח ישירות על הקערה, ובולע את הטעם ממנה.

## להלכה

כיצד נפסק להלכה? נחלקו האחרונים:

א. כאשר דן רבי יוסף קארו בסוגיה זו, כתב בבדק הבית שהלכה כדעת הרמב"ם, שכן כך סוברים גם הרשב"א והר"ן. ולכן להבנה זו ניתן לכתחילה לבשל או לצלות מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת לאוכלו אחר כך עם מאכל חלבי, אפילו אם הכלי 'בן יומו' (ובלבד שניקו את הכלי היטב משאריות הבשר), וכן פסק **הרב עובדיה** (יביע אומר יו"ד ט, ד) בעקבות הבנתו **בשולחן ערוך** (יו"ד צה, ב).

ב. **הרמ"א** (שם) חלק וסבר שלכתחילה אין לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת לאוכלו עם חלב, ורק בדיעבד, במקרה בו כבר ערבבו את המאכל הפרווה עם המאכל החלבי, ניתן להקל ולאכולם יחד, ואין צורך לזרוק את המאכל. עם זאת, הסכים שמותר לכתחילה לבשל מאכל פרווה בכלי בשרי על מנת לאוכלו על צלחת חלבית, שכן הצלחת אינה ממש פולטת טעם.

אמנם, כאשר דן הרמ"א בכלי שאינו בן יומו, פסק שניתן להקל לכתחילה (כאשר לא מדובר במאכל חריף), וטעם הדבר נימקו **הגר"א** (יו"ד צה, אות י') **וערוך השולחן** (שם, יד) שבדרך כלל גוזרים כלי שאינו בן יומו משום כלי בן יומו, אבל הרי במקרה זה אפילו כלי בן יומו הוא רק חומרא שבדיעבד מיקל בו הרמ"א, ואם כן אין סיבה לגזור במקרה זה.

## כף חלבית בתבשיל בשרי

עד כה עסקנו במקרה בו מבשלים תבשיל בסיר, אז גם אם התבשיל לא מכסה את כל חלל הסיר, בכל זאת פשוט שמתייחסים לכל הנוזל הבלוע בסיר כאילו הוא נבלע בתבשיל, שכן למעשה התבשיל מתבשל בכולו. נחלקו הראשונים, מה הדין כאשר הכניסו חלק מכף חלבית לתוך מאכל בשרית וערבבו עימה, האם יש לשער בכולה או בחלקה:

א. **רבינו פרץ** (סמ"ק, ס' ריג) סבר שכאשר מדובר בכלי מתכת, למרות שרק חלק מהכף נכנס לתבשיל, מחשבים כאילו כל התבשיל החלבי הבלוע בכף נבלע בבשר. ראייה הביא מהגמרא במסכת פסחים (עד ע"א) הכותבת, שכלי שחם מקצתו, חם כולו, והחום מעביר את התבשיל ממקום למקום, וממילא אל תוך החלק הנוגע במאכל. כפי שציין הבית יוסף (יו"ד צד), על בסיס אותו הגיון פסק רבינו פרץ, שכאשר חתכו בשר חם עם סכין חלבית, יש לשער בשישים כנגד כל הסכין, ולא רק כנגד החלק שחתך. ובלשונו:

"וכתב רבינו פרץ... חתיכה שכולה רותחת כשחותכין אותה בסכין חולבת, מתפשט בכולה, וכולה אסורה אם אין בה ששים כנגד כל הסכין... ומה שהוא מצריך ששים כנגד כל הסכין לטעמיה אזיל, שהוא סובר בתוחב כף חולבת בקדרת בשר, שאם היא של מתכת משערים בכולה אף מה שלא נכנס ממנה בקדרה, משום דחם מקצתו חם כולו."

ב. **הסמ"ק** (שם) **והמרדכי** (חולין תרעה) חלקו וסברו, שיש לשער רק בחלק הנכנס לקדירה. וטעמו, שלמרות שהגמרא כותבת שכאשר חם מקצתו חם בכולו, אין זה אומר שהבליעה יוצאת מכולו. כך פסקו **השולחן ערוך** **והרמ"א** (יו"ד צד, א), והוסיף **הש"ך** (שם, א) שבמקרה בו לא ידוע כמה מתוך הכף נכנס לתוך התבשיל, יש להעריך כמה בדרך כלל רגילים להכניס, ועל פיו לשער.

## הכנסת הכף מספר פעמים לתבשיל

נחלקו הראשונים, מה הדין כאשר הכניסו את הכף והוציאוה פעמיים מהתבשיל:

א. **הסמ"ק** (שם) כתב, שבמקרה זה, יש להתייחס לתבשיל הבשרי כאילו בלע פעמיים מהכף החלבית. והסיבה לכך היא, שכאשר נכנסה הכף לתבשיל בפעם הראשונה, מעבר לכך שפלטת מאכל חלבי לתבשיל הבשרי, היא גם בלעה ממנו בשר, והטריפה את הכף. לכן כאשר מכניסים בפעם השניה את הכף לתבשיל, היא מפליטה לתוכו את הטעם האסור שנבלע בתוכה. כך פסקו גם **השולחן ערוך** (יו"ד צד, ב) **והים של שלמה** (חולין ז, מ), שהוסיף שכך דעת רוב מורי ההוראה כאשר נשאלו על כך.

ב. **תרומת הדשן** (א, קפג) ובעקבותיו **הרמ"א** (יו"ד שם) חלקו והתירו, וטעמו שניכר במציאות, שכאשר שואלים את מורי ההוראה שאלה באיסור והיתר, דווקא הם לא מבררים כמה פעמים הכף נכנסה לתבשיל, ונראה שלא סברו שיש לכך משמעות. בטעם ההיתר נימק, שאין להתייחס לבשר שבלעה הכף החלבית והבשר שיש בקדירה, כשני חלקים נפרדים. אלא שניהם ביחד מצטרפים לבטל את החלב שנשאר בכף. משום כך החלב הבלוע בתערובת אינו נפסל, ואז נפלט שוב לקדירה, אלא בטל ברוב בשר.

**שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו...**